

Wiesława Włodarczyk-Guzek\*

CHARAKTERYSTYKA ROZLICZENIOWEJ I KREDYTOWEJ DZIAŁALNOŚCI  
MIĘDZYNARODOWEGO BANKU WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ

Na początku lat sześćdziesiątych pogłębiające się powiązania gospodarcze krajów socjalistycznych osiągnęły taki poziom, iż zaistniała potrzeba wprowadzenia większej elastyczności w rozliczeniach między tymi krajami, umożliwienie im powiększania importu lub eksportu do poszczególnych krajów bez zwracania uwagi na ścisłe zrównoważenie bilateralnych obrotów płatniczych. Zaistniała konieczność szerszego wykorzystania instrumentów walutowo-finansowych we wzajemnej współpracy krajów RWPG.

Na lipcowej naradzie pierwszych sekretarzy KC partii komunistycznych i robotniczych oraz szefów rządów krajów członkowskich RWPG w 1963 r. zatwierdzono projekt "Umowy o rozliczeniach wielostronnych w rublach transferowych i o utworzeniu Międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej" oraz projekt statutu tego Banku<sup>1</sup>. Porozumienie to zostało podpisane 22 X 1963 r. przez przedstawicieli ośmiu krajów członkowskich RWPG, a mianowicie: Bułgarii, Czechosłowacji, Mongolii, NRD, Polski, Rumunii, Węgier i ZSRR<sup>2</sup>. Kraje te stały się założycielami Międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej, który rozpoczął działalność 1 I 1964 r. w Moskwie. Zgodnie z powyższym porozumieniem powstała

\* Dr, adiunkt w Katedrze Handlu Zagranicznego UŁ.

<sup>1</sup> S. S i k o r a, Międzynarodowy Bank Współpracy Gospodarczej, "Handel Zagraniczny" 1979, numer specjalny, s. 31.

<sup>2</sup> Obecnie w poczet członków MBWG wchodzi jeszcze dwa kraje: Kuba, która przystąpiła do porozumienia w styczniu 1974 r. oraz Socjalistyczna Republika Wietnamu, będąca członkiem od maja 1977 r.

nowa międzynarodowa jednostka pieniężna - rubel transferowy o wartości złota 0,987412 g - mająca charakter waluty kolektywnej obsługującej wyłącznie obroty międzynarodowe w zakresie rozliczeń wielostronnych prowadzonych przez MBWG.

Utworzenie Międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej było niezwykle ważnym wydarzeniem w dziejach integracji krajów socjalistycznych w ramach RWPG<sup>3</sup>. Powstał on jako wyraz obiektywnej konieczności dalszego rozwoju i pogłębiania międzynarodowego podziału pracy, jako wspólny instrument finansowy przyczyniający się do rozszerzenia procesu integracji krajów socjalistycznych poprzez doskonalenie mechanizmu rozliczeń międzynarodowych i tworzenie nowych stosunków walutowo-finansowych<sup>4</sup>. Bank był pierwszą organizacją międzynarodową reprezentującą nowy typ stosunków opartych na zasadach równouprawnienia, poszanowania suwerenności i interesów narodowych poszczególnych krajów, wzajemnych korzyści i wzajemnej pomocy.

W związku z powyższym przedmiotem niniejszego opracowania jest próba przedstawienia ewolucji działalności zarówno rozliczeniowej, jak i kredytowej Międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej w latach 1964-1981.

Zgodnie ze statutem MBWG prowadzi<sup>5</sup> rozliczenia wielostronne w rublach transferowych z tytułu wzajemnych dostaw towarów i usług w obrocie handlu zagranicznego. Ponadto udziela kredytów w rublach transferowych na transakcje handlu zagranicznego oraz akumuluje i przechowuje czasowo wolne środki w tej walucie.

Niezależnie od rozliczeń w rublach transferowych do zadań MBWG należą również operacje w walutach wymienialnych i walutach narodowych krajów członkowskich oraz krajów nie będących członkami Banku, jak przyjmowanie wkładów, lokowanie wolnych środków w innych bankach, udzielanie i zaciąganie kredytów i in. Bank może także prowadzić operacje kupna-sprzedaży złota, jak również

<sup>3</sup> W. Włodarczyk-Guzek, Działalność Międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej, "Rynki Zagraniczne" 1976, nr 143, s. 3-4.

<sup>4</sup> H. Kisielel, Mechanizm rozliczeń międzynarodowych w zakresie wymiany towarów, [w:] Integracja ekonomiczna krajów socjalistycznych, Warszawa 1970, s. 323.

<sup>5</sup> E. Drabowski, Rubel transferowy - międzynarodowa waluta krajów RWPG, Warszawa 1974, s. 20-21.

inne operacje wchodzące w zakres kompetencji banków, np. arbitraż walutowy.

Naczelnym organem MBWG jest Rada Banku, w skład której wchodzi przedstawiciele wszystkich krajów członkowskich. Organ ten rozpatruje i rozstrzyga podstawowe zagadnienia związane z polityką i kierunkami działania Banku, przy czym obowiązuje zasada, że każdy kraj członkowski dysponuje jednym głosem niezależnie od wysokości swojego udziału w kapitale statutowym Banku. Jest to cecha odróżniająca międzynarodowy bank krajów socjalistycznych od analogicznych instytucji działających na terenie krajów kapitalistycznych, w których to liczba głosów przysługujących poszczególnym krajom jest wprost proporcjonalna do ich udziałów w kapitale zakładowym.

Radzie Banku podlega Zarząd, który kieruje bieżącą działalnością Banku. Składa się z prezesa i członków, którzy powoływani są przez Radę na okres pięciu lat. Zasadą jest, że każdy kraj członkowski Banku posiada swojego przedstawiciela w Zarządzie.

Międzynarodowy Bank Współpracy Gospodarczej jest instytucją otwartą dla wszystkich krajów chcących uczestniczyć w jego działalności. Musi być jednak spełniony warunek, że kraje te zaakceptują cele i zasady działania Banku oraz przyjmą na siebie obowiązki wynikające z jego statutu. Ponadto kraje członkowskie muszą wyrazić zgodę na przyjęcie nowych członków.

Aby Bank mógł wykonywać wszystkie swoje zadania zgodnie ze statutem dysponuje odpowiednimi środkami finansowymi, na które składają się fundusze własne i obce. Z własnych wymienić należy kapitał zakładowy i rezerwy. Kapitał zakładowy ustalony został na 300 mln rubli transferowych<sup>6</sup> w zależności od rozmiarów eksportu we wzajemnych obrotach, jak następuje:

|                |                             |
|----------------|-----------------------------|
| ZSRR           | 116 mln rubli transferowych |
| NRD            | 55 " " "                    |
| Czechosłowacja | 45 " " "                    |
| Polska         | 27 " " "                    |
| Węgry          | 21 " " "                    |
| Bulgaria       | 17 " " "                    |

<sup>6</sup> Kapitał ten został zwiększony z chwilą przystąpienia Kuby w poczet członków MBWG o jej udział - 4,410 mln rubli transferowych oraz Socjalistycznej Republiki Wietnamu o 0,852 mln rubli transferowych.

|          |                            |
|----------|----------------------------|
| Rumunia  | 16 mln rubli transferowych |
| Mongolia | 3 " " "                    |

300 mln rubli transferowych

Część tego kapitału (10%) decyzją Rady Banku ustalono w złocie i walutach wymienialnych. W latach 1971-1972 ta część kapitału związana została do 20%, co niewątpliwie przyczyniło się do dalszego rozszerzenia operacji Banku w walutach wymienialnych<sup>7</sup>. Kapitał zakładowy służy do zabezpieczenia zobowiązań Banku i wykorzystywany jest na cele przewidziane statutem. Ten stosunkowo niewielki fundusz uzupełniany jest kapitałem rezerwowym, którego wielkość, cele i tryb tworzenia określa Rada Banku<sup>8</sup>. Na dzień 31 XII 1981 r. wpłacona część kapitału wynosiła 121,731 mln rubli transferowych, natomiast kapitał rezerwowy 151,925 mln rubli transferowych<sup>9</sup> (patrz tab. 1).

T a b e l a 1

Środki własne MBWG na 31 grudnia  
(w rublach transferowych)

| Rok  | Kapitał ustawowy -<br>wpłacona część<br>kapitału | Kapitał<br>rezerwowy | Razem       |
|------|--------------------------------------------------|----------------------|-------------|
| 1971 | 104 711 360                                      | 9 210 421            | 113 921 781 |
| 1972 | 119 711 360                                      | 16 762 277           | 136 473 637 |
| 1973 | 119 711 360                                      | 25 364 105           | 145 075 465 |
| 1974 | 119 711 360                                      | 36 225 269           | 155 936 629 |
| 1975 | 120 152 360                                      | 55 289 748           | 175 442 108 |
| 1980 | 121 645 760                                      | 145 577 574          | 267 223 334 |
| 1981 | 121 730 960                                      | 151 925 109          | 273 656 069 |

Ź r ó d ł o: Międzynarodny bank ekonomicznego сотрудничества 1971-1981, Moskwa.

<sup>7</sup> L. S k i b i Ń s k i, Międzynarodowe banki krajów RWPG, "Gospodarka Planowa" 1972, nr 10, s. 630.

<sup>8</sup> Międzynarodny bank ekonomicznego сотрудничества - godowej otczęt 1981, Moskwa 1982.

<sup>9</sup> Decyzją Rady Banku z marca 1982 część zysku za rok 1981 w wysokości 12,081 mln rubli transferowych przekazano na poczet kapitału rezerwowego.

Oprócz środków własnych MBWG dysponuje środkami obcymi zarówno w rublach transferowych (czasowo wolne środki na rachunkach bieżących), jak i w walutach wymiennalnych, pochodzącymi głównie z depozytów oraz kredytów krótko- i średnioterminowych zaciąganych na eurorynku. Działalność kredytobiorcy na rynkach finansowych Europy Zachodniej Bank rozpoczął w latach siedemdziesiątych, przy czym motywem takiego posunięcia dla MBWG była chęć uzupełnienia rezerw operacyjnych w walutach wymiennalnych<sup>10</sup>. Należy podkreślić, że Bank ciesząc się dobrą opinią kredytobiorcy na eurorynku zaciągał pożyczki jedynie w eurowalutach nie wykorzystując możliwości zaciągania pożyczek euroobligacyjnych.

Międzynarodowy Bank Współpracy Gospodarczej w ramach posiadanych środków dokonuje wielostronnych rozliczeń w łonie państw sygnatariuszy umowy. Mechanizm rozliczeń polega na tym, że w MBWG prowadzone są rachunki poszczególnych krajów, które obciąża się i uznaje na podstawie codziennie podawanych sum należności względnie przekazywanych płatności przez właściwe banki krajowe<sup>11</sup>. Dokumenty towarowe i płatnicze zainteresowane banki przekazują sobie bezpośrednio. W ten sposób dzięki kumulowaniu wszystkich wpływów i wypłat w stosunkach z pozostałymi krajami RWPG na jednym rachunku zapewniona jest pełna wielostronność rozliczeń w ramach krajów RWPG. Nadwyżki i deficyty w obrotach z poszczególnymi krajami zostają automatycznie skompensowane. W tej sytuacji bilateralne obroty płatnicze między parami krajów mogą nie być zrównoważone i mogą wykazywać nadwyżki lub deficyty, ale całość obrotów każdego kraju z wszystkimi pozostałymi łącznie musi być rachunkowo wyrównana. Wyrównanie to uzyskuje się poprzez wzajemne kredytowanie, a formalnie kredyt udzielany jest przez MBWG.

Należy zaznaczyć, że w systemie rozliczeń wielostronnych w rublach transferowych nie ma pełnego automatyzmu zadłużania się na rachunku w MBWG. Kraj, który przewiduje, że w najbliższym okresie jego wpływy nie pokryją wydatków musi uzyskać od MBWG

<sup>10</sup> K. Z a b i e l s k i, Stosunki finansowe Wschód-Zachód, Warszawa 1978, s. 127.

<sup>11</sup> J. W e s o ł o w s k i, Problemy walutowe integracji gospodarczej krajów RWPG, Warszawa 1974, s. 14.



kredyt i po odpowiednim czasie spłacić go ze zwiększonych wpływów<sup>12</sup>. Kredyty te planowane są na podstawie wniosków składanych przez kraje członkowskie opartych na ich planach obrotów towarowych z pozostałymi krajami RWPG.

W zależności od potrzeb przewidziano kilka rodzajów kredytów. Od chwili utworzenia MBWG do XXIV Sesji RWPG były to kredyty następujące<sup>13</sup>:

1) rozliczeniowy - przyznawany do pewnego limitu na pokrycie krótkoterminowych wahań między wpływami a wypłatami z tytułu obrotu towarowego,

2) sezonowy - na pokrycie niedoboru wynikającego z sezonowości produkcji i sprzedaży towarów (przyznawany w granicach jednego roku kalendarzowego),

3) ponadplanowy - na pokrycie chwilowego ponadplanowego przekroczenia płatności nad wpływami, spowodowanego zahamowaniem dostaw towarów wobec ustanowionych terminów (udzielany na okres do końca roku kalendarzowego),

4) kredyt na rozszerzenie eksportu ponad uzgodnione kontyngenty (przyznawany na okres do końca następnego roku kalendarzowego),

5) kredyt na wyrównanie bilansu płatniczego (udzielany na okres do końca następnego roku),

6) kredyt na wspólną budowę, rozbudowę i eksploatację zakładów<sup>14</sup>.

Wymieniony zespół kredytów stanowił niezwykle precyzyjny i skomplikowany instrument rozrachunkowy wyznaczający granice zadłużenia w sposób indywidualny dla każdego kraju i dla każdego okresu kredytowania - odpowiednio do bieżących potrzeb<sup>15</sup>.

Pierwotnie postanowiono również, że kredyt rozliczeniowy nie będzie oprocentowany, a kredyt sezonowy w pewnych warunkach może być oprocentowany, z tym jednak, że suma kredytów bezpro-

---

<sup>12</sup> S. Rączkowsk i, Międzynarodowe stosunki finansowe, Warszawa 1979, s. 339.

<sup>13</sup> A. Dorosz, Na tle pięciolecia MBWG, "Handel Zagraniczny" 1969, nr 2, s. 88.

<sup>14</sup> A. Rottlejder, Międzynarodowe, kredytne organizacje straż członków SEW, Moskwa 1973, s. 27.

<sup>15</sup> J. Bień, B. Kosiński, Z. Królak, Rozliczenia międzynarodowe, Warszawa 1970, s. 359.

centowych nie powinna przekraczać 3% rocznego obrotu towarowego danego kraju z pozostałymi. W rezultacie do roku 1968 przeciętne oprocentowania w stosunku do wszystkich uzyskiwanych kredytów nie przekroczyło 1% w skali rocznej.

Praktyka wykazała niecelowość takiego szczegółowego podziału wynikającego z faktu, że nie jest możliwe ustalenie z jakich przyczyn wzrasta w danym dniu ujemne saldo kraju dłużnika - chwilowej asynchronizacji wpływów i wypłat, sezonowych nadwyżek importu, czy zawarcia dużych, dodatkowych transakcji - w konsekwencji trudno jest więc dostosować w sposób obiektywny właściwy rodzaj kredytu do rodzaju zadłużenia.

Na XXIII Sesji RWPG w kwietniu 1969 r. zwrócono więc uwagę na braki systemu kredytowego MBWG, a zgodnie z zaleceniami XXIV Sesji RWPG w maju 1970 r. wprowadzone zostały zmiany do porozumienia o rozliczeniach wielostronnych i utworzeniu MBWG oraz statutu Banku, dotyczące systemu kredytowego i podwyższenia roli Banku w stosunkach walutowo-finansowych między krajami członkowskimi<sup>16</sup>. Przede wszystkim dokonano stopniowej likwidacji kredytów niskoprocentowych. Następnie ograniczono ilość udzielanych kredytów, zamiast sześciu rodzajów wprowadzono dwa<sup>17</sup>:

1. Kredyt rozliczeniowy udzielany na pokrycie krótkookresowych rozbieżności między należnościami i zobowiązaniami na rachunku bieżącym. Jest to kredyt odnawialny i udzielany automatycznie w miarę potrzeby w granicach limitu, a mianowicie w wysokości 2% od obrotu towarowego danego kraju z pozostałymi krajami członkowskimi MBWG w roku ubiegłym. Spłata kredytu dokonywana jest z nadwyżki wpływów nad wypłatami na rachunku bieżącym. Kredyt ten jest niskoprocentowany: 2% w stosunku rocznym od pierwszej połowy limitu tego kredytu i 3% od drugiej połowy. Celem tego kredytu jest zapewnienie ciągłości rozliczeń z tytułu wymiany handlowej<sup>18</sup>.

2. Kredyt terminowy, przeznaczony na finansowanie określonych potrzeb w dłuższych okresach, między innymi na pokrycie deficytu

<sup>16</sup> Z. O s i e c k i, Międzynarodowe banki państw członkowskich RWPG, "Handel Zagraniczny" 1975, nr 3, s. 12.

<sup>17</sup> I. V i n c z e, Międzynarodowy system walutowy RWPG, Warszawa 1981, s. 27, 28.

<sup>18</sup> R. M a l e s a, Rola i doskonalenie systemu międzynarodowych banków RWPG, Warszawa 1974.

bilansu płatniczego, na rozszerzenie obrotu towarowego, na wydatki sezonowe, na realizację przedsięwzięć związanych ze specjalizacją i kooperacją produkcji. Można powiedzieć, że kredyt ten zastępuje wszystkie wymienione poprzednio rodzaje kredytów celowych<sup>19</sup>. Kredyt terminowy udzielany jest na okres jednego roku, a w niektórych przypadkach, zgodnie z uchwałą Rady Banku, na 2-3 lata. Oprocentowanie zostało podwyższone w zależności od terminu, na jaki zostaje zaciągnięty kredyt i waha się w granicach od 3,25 do 5% (do roku 1970 oprocentowanie wynosiło 1,5-2,5%)<sup>20</sup>. W wyniku tych zmian przeciętna stopa procentowa w 1971 r. wyniosła 2,7% w stosunku rocznym<sup>21</sup>.

Celem podwyższenia w umiarkowanym stopniu stóp procentowych było zdyscyplinowanie rozliczeń, a mianowicie stworzenie bodźców do bardziej ekonomicznego wykorzystania zaciągniętych kredytów, jednocześnie do mobilizacji własnych zasobów i rozszerzania eksportu, a ponadto stworzenie warunków dla zapewnienia rentowności Banku.

Należy zaznaczyć, że od 1970 r. stawki procentowe w zasadzie utrzymują się na stałym poziomie i w wielu przypadkach są niższe od odsetek pobieranych na międzynarodowych rynkach finansowych od kredytów udzielanych w walutach wymienialnych. Ponadto dla niektórych krajów, np. Mongolii i Kuby, których eksport ma wyraźnie charakter sezonowy, ustalono ulgowe warunki oprocentowania kredytów udzielanych w rublach transferowych w wysokości 0,5-2% rocznie<sup>22</sup>.

W 1972 r. Rada MBWG określiła podstawowe warunki dokonywania rozliczeń w rublach transferowych między członkami tego Banku a krajami nieczłonkowskimi<sup>23</sup>, zaś w 1976 r. na 43 posiedzeniu u-

<sup>19</sup> B. K o s i Ń s k i, Kredyt w obrotach między krajami socjalistycznymi, "Bank i Kredyt" 1976, nr 12, s. 33.

<sup>20</sup> D o r o s z, op. cit., s. 88.

<sup>21</sup> J. W i e s e l, Rola procentu w socjalistycznym systemie walutowym i we współpracy gospodarczej krajów członkowskich RWPG, "Penzugui Szemle" 1973, nr 5, cyt. ze W s o ł o w s k i m, op. cit., s. 17.

<sup>22</sup> Funkcjonowanie międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej, "Biuletyn Ekonomiczny PAP" 1977, nr 1040, s. 10.

<sup>23</sup> The International Bank for Economic Co-Operation (IBEC) and the Transferable Rouble, "Moscow Narodny Bank. Press Bulletin" 1973, nr 628, s. 11.



T a b e l a 2

Oprocentowanie stosowane przez MBWG  
przy aktywnych i pasywnych  
operacjach bankowych

| Rodzaj operacji                 | Roczne odsetki<br>w % |
|---------------------------------|-----------------------|
| Należności na rachunku bieżącym | -                     |
| Wkłady:                         |                       |
| 1 miesiąc                       | 1,50                  |
| 2 miesiące                      | 1,75                  |
| 3 "                             | 2,25                  |
| 4 "                             | 2,75                  |
| 5 miesięcy                      | 3,00                  |
| 6-9 "                           | 3,50                  |
| 9-12 "                          | 3,75                  |
| powyżej 12 miesięcy             | 4,00                  |
| Kredyty rozliczeniowe:          |                       |
| do 50% limitu                   | 2,00                  |
| powyżej 50% limitu              | 3,00                  |
| Kredyty terminowe:              |                       |
| do 6 miesięcy                   | 3,25                  |
| do 1 roku                       | 3,50                  |
| do 2 lat                        | 4,00                  |
| do 3 lat                        | 5,00                  |

Źródło: I. V i n c z e, Międzynarodowy system walutowy RWPG, Warszawa 1981, s. 30.

doskonaliła te warunki<sup>24</sup>. Przewidują one, że kraje trzecie mogą stosować ruble transferowe znajdujące się na rachunkach bieżących.

<sup>24</sup> Settlements in Transferable Roubles of East-West Trade, "Moscow Narodny Bank. Press Bulletin" 1976, nr 778, s. 14-17.

cych przy opłatach za import towarów z krajów RWPG, do spłaty otrzymanych kredytów i regulowania należności o charakterze nie-handlowym<sup>25</sup>. Główne postanowienia tych zmian są następujące<sup>26</sup>:

1. Obligatoryjne zbilansowanie płatności jest wyeliminowane. Takie zbilansowanie jest tylko wskazane.

2. Suma kredytu udzielonego przez MBWG wzrosła do 100% uzgodnionego wolumenu płatności w rublach transferowych, podczas gdy poprzednio Bank mógł udzielić kredytu rewolwingowego do wysokości 25% sumy uzgodnionych rozliczeń.

3. Kredyt może być udzielony na uzgodniony między MBWG a pożyczkobiorcą termin w ramach 3-letniego limitu i winien być spłacony w tym terminie.

4. Kredyt otrzymany w rublach transferowych może być spłacony przez pożyczkobiorcę w walutach wymiennalnych przy zastosowaniu oczywiście odpowiedniego oprocentowania uzgodnionego z MBWG.

Zmiany przyjęte przez MBWG stwarzają bardziej korzystne warunki dla udziału krajów nie będących członkami Banku w systemie wzajemnych rozliczeń w rublach transferowych. Dla krajów słabo rozwiniętych, które obecnie prowadzą rozliczenia z krajami członkowskimi Banku na zasadzie clearingu bilateralnego, rozliczenia w rublach transferowych mogą ułatwić ekspansję handlu poprzez zbilansowanie rozliczeń na bazie multilateralnej i mogą dostarczyć dodatkowych możliwości pokrycia deficytu w handlu<sup>27</sup>. Zaś dla krajów nieczłonkowskich MBWG, które dokonują rozliczeń z krajami członkowskimi Banku w walutach wymiennalnych, nawet częściowe przejście na rozliczenia w rublach transferowych daje dodatkową szansę dla ekspansji handlu poprzez korzystanie z kredytów Banku w rublach transferowych, które są udostępniane na

<sup>25</sup> Międzynarodowy system walutowo-finansowy krajów RWPG w służbie integracji socjalistycznej, "Biuletyn Ekonomiczny PAP" 1978, nr 1060, s. 14.

<sup>26</sup> The IBEC Improves Terms of Settlements in Transferable Roubles, "Moscow Narodny Bank. Press Bulletin" 1977, nr 805, s. 14-16.

<sup>27</sup> The IBEC Improves Terms of Settlements in Transferable Roubles Between the Member-Countries and Non-member Countries of the Bank, "International Bank for Economic Co-Operation, Economic Bulletin" [Moscow] 1977, nr 5, s. 2-7.

korzystniejszych warunkach niż kredyty w walutach wymiennalnych<sup>28</sup>.

Innowacje zatwierdzone przez Radę MBWG w sposobie udzielania kredytów w rublach transferowych krajom spoza kręgu członków Banku na ogół zostały przyjęte pozytywnie, jakkolwiek nie brak również ocen negatywnych sprowadzających się do stwierdzenia, że rubel transferowy jest wyłącznie wspólną walutą krajów socjalistycznych, członków RWPG i nie ma żadnego znaczenia poza obszarem tych krajów<sup>29</sup>.

Jednocześnie agencje prasowe niektórych państw zachodnich bezpodstawnie komentowały charakter przyjętych zmian fałszywie interpretując je jako stworzenie eurorubla, wprowadzenie wymiennalności rubla transferowego czy też jako możliwość stworzenia wtórnego rynku tej waluty<sup>30</sup>.

Istotne znaczenie dla stosunków gospodarczych krajów RWPG z krajami trzecimi ma fakt, że MBWG pośredniczy w rozliczeniach, które dokonywane są w walutach wymiennalnych i w złocie<sup>31</sup>. W zakresie tych operacji Bank uprawniony jest do dokonywania wszystkich czynności leżących normalnie w kompetencjach banków handlowych - a więc mobilizacji środków, zarówno wśród członków, jak i krajów nie będących członkami Banku, we wszystkich dostępnych formach (rachunki bieżące, depozyty, kredyty finansowe) na krótkie i średnie okresy do 7 lat oraz lokowanie ich i przeprowadzanie innych operacji środkami obcymi lub własnymi.

MBWG działa już 18 lat. W toku całej swojej działalności Bank starał się systematycznie doskonalić technikę swoich operacji aby stworzyć dogodne warunki dla prawidłowego funkcjonowania rozliczeń z tytułu rozwoju wielostronnej współpracy krajów RWPG. Należy podkreślić, że podstawy jego działania opierają się o demokratyczne zasady organizacji i zarządzania, w których uczestniczą wszyscy członkowie na równych prawach. Bank systema-

<sup>28</sup> The Transferable Rouble - Experience to Date and its Future Use, "Moscow Narodny Bank. Press Bulletin" 1977, nr 818, s. 15-16.

<sup>29</sup> R. E n s o r, What IBEC's Plans Are for the Transferable Rouble, "Euromoney", March 1977, s. 56.

<sup>30</sup> Enter the Eurorouble, "Euromoney", January 1977, s. 11.

<sup>31</sup> D r a b o w s k i, op. cit., s. 23.

tycznie zwiększał swoje usługi oferując możliwie dogodne warunki finansowe w rublach transferowych dla rozwoju handlu między krajami RWPG, jednocześnie służąc pomocą kredytową w walutach wymienialnych<sup>32</sup>. W okresie 1964-1982 MBWG bez przeszkód spełniał swoje zadania jako międzynarodowa centrala rozliczeniowa<sup>33</sup>.

T a b e l a 3

Wolumen rozliczeń wzajemnych w rublach transferowych  
i kredyty udzielone przez MBWG w latach 1964-1981

| Rok  | Wolumen rozliczeń wzajemnych |                       | Wielkość udzielonych kredytów |                       |
|------|------------------------------|-----------------------|-------------------------------|-----------------------|
|      | w mld rubli transferowych    | w % do ubiegłego roku | w mln rubli transferowych     | w % do ubiegłego roku |
| 1964 | 22,9                         | -                     | 1 51018                       | -                     |
| 1965 | 24,1                         | 105                   | 1 806,8                       | 120                   |
| 1966 | 23,9                         | 99                    | 1 574,7                       | 87                    |
| 1967 | 26,6                         | 111                   | 1 877,9                       | 119                   |
| 1968 | 29,4                         | 111                   | 1 990,8                       | 106                   |
| 1969 | 32,1                         | 109                   | 1 612,7                       | 81                    |
| 1970 | 35,4                         | 110                   | 1 975,2                       | 122                   |
| 1971 | 39,3                         | 111                   | 2 806,5                       | 145                   |
| 1972 | 43,3                         | 110                   | 3 047,7                       | 109                   |
| 1973 | 47,4                         | 109                   | 3 848,3                       | 126                   |
| 1974 | 52,6                         | 111                   | 3 198,9                       | 83                    |
| 1975 | 66,9                         | 127                   | 4 097,2                       | 128                   |
| 1976 | 82,5                         | 123                   | 4 223,6                       | 103                   |
| 1977 | 94,7                         | 115                   | 6 904,2                       | 163                   |
| 1978 | 106,0                        | 112                   | 5 678,1                       | 82                    |
| 1979 | 114,0                        | 108                   | 8 306,0                       | 146                   |
| 1980 | 122,9                        | 108                   | 9 702,9                       | 117                   |
| 1981 | 140,2                        | 114                   | 11 738,8                      | 121                   |

Ź r ó d ł o: Oczet o działalności Międzynarodowego banku ekonomicznego sołrudniczełwa za 1977 god, Moskwa 1978, s. 15; International Bank for Economic Co-Operation, "Annual Report [Moscow] 1981.

<sup>32</sup> S i k o r a, op. cit., s. 30.

<sup>33</sup> V i n c z e, op. cit., s. 31.

Jak wykazują dane statystyczne zamieszczone w tab. 3 - wolumen rozliczeń we wspólnej walucie wzrósł z 22,9 mld rubli transferowych w 1964 r. do 35,4 mld w 1970 r., a następnie do 122,9 mld w 1980 r.<sup>34</sup>, dochodząc do 140,2 mld rubli transferowych w roku 1981<sup>35</sup>. W ciągu siedemnastu lat działania MBWG wzrost był 6,1-krotny, co niewątpliwie w dużej mierze wynikało ze znacznego rozszerzenia wzajemnej wymiany towarowej. Rozliczenia z tego tytułu stanowiły ok. 90% rozliczeń w rublach transferowych, chociaż największy wzrost osiągnęły operacje niehandlowe, co związane było z pomyślnym rozszerzaniem się ruchu turystycznego między krajami członkowskimi.

Jak widać z przytoczonej ilustracji statystycznej również znacznie zwiększyła się działalność kredytowa MBWG realizowana w rublach transferowych. W 1964 r. Bank udzielił krajom członkowskim kredytów w wysokości 1510,8 mln rubli transferowych w 1970 r. - 1975,2 mln, w 1980 - 9702,9 mln, zaś w 1981 r. wolumen kredytów udostępnionych krajom członkowskim osiągnął poziom 11 738,8 mln rubli transferowych. Przeważająca część kredytów udzielonych przez Bank - więcej niż trzy czwarte - miała charakter kredytów rozliczeniowych, zaś pozostałą część stanowiły kredyty terminowe.

Cały okres działalności MBWG potwierdził, że funkcjonujący w obrębie krajów członkowskich RWPG system rozliczeń i kredytowania w rublach transferowych zapewnia sprawną obsługę stale rosnącej liczby różnych form współpracy gospodarczej krajów socjalistycznych. Ale obsługiwanie stosunków gospodarczych między krajami członkowskimi MBWG to nie jedyny aspekt działalności Banku. W celu udzielania pomocy krajom członkowskim w rozwijaniu stosunków gospodarczych z krajami spoza RWPG Bank prowadzi operacje w walutach wymiennalnych. Operacje te mają charakter finansowy, tzn. nie są z reguły związane z konkretną umową handlową czy innym porozumieniem. Operacje w walutach wymiennalnych z poziomu 0,9 mld rubli transferowych w 1964 r. wzrosły do 21,2 mld w

<sup>34</sup> Działalność Międzynarodowego Banku Współpracy Gospodarczej w 1981 r., "Biuletyn Ekonomiczny PAP", 1981, nr 1233-1234, s. 9-12.

<sup>35</sup> International Bank for Economic Co-operation, "Annual Report" [Moscow] 1981.



Operacje MBWG według bilansu rocznego  
w latach 1964-1981

| Rok  | Ogólna wielkość operacji  |                       | Operacje w walucie wymienialnej |                       | Operacje w rublach transferowych w mld |
|------|---------------------------|-----------------------|---------------------------------|-----------------------|----------------------------------------|
|      | w mld rubli transferowych | w % do ubiegłego roku | w mld rubli transferowych       | w % do ubiegłego roku |                                        |
| 1964 | 32,5                      | -                     | 0,9                             | -                     | 31,6                                   |
| 1965 | 35,9                      | 110                   | 2,0                             | 222                   | 33,9                                   |
| 1966 | 36,7                      | 102                   | 3,8                             | 190                   | 32,9                                   |
| 1967 | 47,4                      | 129                   | 9,0                             | 237                   | 38,4                                   |
| 1968 | 53,1                      | 112                   | 11,0                            | 122                   | 42,1                                   |
| 1969 | 57,2                      | 108                   | 13,7                            | 125                   | 43,5                                   |
| 1970 | 71,4                      | 125                   | 21,2                            | 155                   | 50,2                                   |
| 1971 | 80,0                      | 112                   | 23,6                            | 111                   | 56,4                                   |
| 1972 | 88,0                      | 110                   | 27,2                            | 115                   | 50,8                                   |
| 1973 | 104,4                     | 119                   | 35,8                            | 132                   | 68,6                                   |
| 1974 | 132,2                     | 127                   | 58,2                            | 163                   | 74,0                                   |
| 1975 | 158,0                     | 120                   | 63,1                            | 108                   | 94,9                                   |
| 1976 | 186,1                     | 118                   | 70,0                            | 111                   | 116,1                                  |
| 1977 | 220,8                     | 119                   | 79,2                            | 113                   | 141,6                                  |
| 1978 | 233,7                     | 106                   | 82,4                            | 104                   | 151,3                                  |
| 1979 | 232,7                     | 99,6                  | 67,1                            | 82                    | 165,6                                  |
| 1980 | 231,0                     | 99,2                  | 54,7                            | 81                    | 176,3                                  |
| 1981 | 274,9                     | 119                   | 66,5                            | 122                   | 208,4                                  |

Źródło: International Bank for Economic Co-operation, "Annual Reports" [Moscow] 1970-1981.

1976 r. i 54,7 mld w 1980 r., by następnie ulec dalszemu wzrostowi do 66,5 mld rubli transferowych w 1981 r. W całym okresie działalności MBWG osiągnęły niebywały wzrost 74-krotnie przewyższając poziom z roku 1964, podczas gdy operacje w walucie wspólnej wzrosły tylko 6,5-krotnie w porównaniu do 1964 r. (patrz tab. 4).

## Bilans MBWG (w rublach transferowych)

| Aktywa na dzień 31 grudnia        |               |               | Pasywa na dzień 31 grudnia |               |               |
|-----------------------------------|---------------|---------------|----------------------------|---------------|---------------|
| wyszczególnienie                  | 1980          | 1981          | wyszczególnienie           | 1980          | 1981          |
| Środki pieniężne:                 |               |               | kapitały Banku:            |               |               |
| na rachunkach bieżących i w kasie | 20 725 193    | 27 755 203    | statutowo-wpłacona część   | 121 645 760   | 121 730 960   |
| we wkładach                       | 2 206 138 488 | 1 675 558 516 | kapitał rezerwowy          | 145 577 574   | 151 925 109   |
|                                   | 2 226 863 681 | 1 703 313 719 |                            | 267 223 334   | 273 656 069   |
| Kredyty udzielone                 | 2 673 192 846 | 4 463 651 203 | depozyty:                  |               |               |
|                                   |               |               | rachunki bieżące           | 730 608 618   | 692 548 642   |
|                                   |               |               | wkłady                     | 3 371 166 581 | 4 615 124 802 |
|                                   |               |               |                            | 4 101 775 199 | 5 307 673 444 |
| Majątek Banku                     | 697 916       | 701 975       | kredyty uzyskane           | 490 350 435   | 487 467 334   |
| Inne aktywa                       | 83 563 547    | 69 503 079    | inne pasywa                | 94 074 168    | 136 468 981   |
|                                   |               |               | czysty zysk                | 30 894 854    | 31 904 148    |
| Bilans                            | 4 984 317 990 | 6 237 169 976 | bilans                     | 4 984 317 990 | 6 237 169 976 |

Ź r ó d ł o: International Bank for Economic Co-operation, "Annual Report" [Moscow] 1981.

MBWG ściśle współpracuje z organami RWPG, a przede wszystkim ze Stałą Komisją Walutowo-Finansową i Stałą Komisją Handlu Zagranicznego RWPG. Ponadto Bank kontynuuje rozszerzanie kontaktów nie tylko z bankami krajów członkowskich i MBI, lecz również z bankami innych krajów, np. partycypując w konsorcjach utworzonych w celu udzielania kredytów Afrykańskiemu Bankowi Rozwoju, bankom algierskim. Bank współpracuje także z Bankiem Rozrachunków Międzynarodowych w Bazylei, UNCTAD i Europejską Komisją Gospodarczą.

Działalność MBWG w znacznym stopniu przyczyniła się do wielostronienia rozliczeń między krajami socjalistycznymi. Jednakże wbrew wytyczonym celom sformułowanym przez statut Banku nie wielostronność, lecz dwustronność charakteryzuje powiązania gospodarcze w ramach Wspólnoty. Wyrównanie zobowiązań i należności w stosunkach dwustronnych może się odbyć tylko przez dostawę towarów na podstawie umowy międzynarodowej. Niezależnie od przyjętych reguł umożliwiających wielostronność rozliczeń, kraje członkowskie nadal żądają bilateralnego ich bilansowania. Zatem kraj posiadający należności w stosunkach dwustronnych z określonym krajem nie może jej wykorzystać do uregulowania długu zaciągniętego w innym kraju. Można powiedzieć, że w systemie współpracy między krajami członkowskimi RWPG występuje nadal dwustronność.

Jednakże doskonalenie pracy MBWG szczególnie w zakresie rozliczeń w rublach transferowych jest procesem ciągłym. Rada i Zarząd Banku systematycznie przyjmuje nowe rozwiązania zmierzające do stopniowego przekształcania clearingu wielostronnego w rozliczenia wielostronne.

Wiesława Włodarczyk-Guzek

#### INTERNATIONAL SETTLEMENTS AND CREDITS OF THE INTERNATIONAL BANK OF ECONOMIC COOPERATION

The article is an attempt at a comprehensive presentation of the financial activity of the International Bank of Economic Cooperation in its historical and statistical approach.

Accordingly, the author discusses its aims ensuing from the Bank's statutes, its organization, structure of financial re-

sources at the disposal of this organization, which provides a background for analysis of the evolution in the international settlements and credits operations of the Bank.

The author has reached a conclusion that the previous experience in application of the international system of settlements and credits executed in the common currency of the Council for Mutual Economic Assistance testifies to the fact that the Bank has managed to attain many of its objectives as formulated in its statutes. However, improvement of the Bank's operations in the area of settlement in the transferable rouble should be treated as a continuous process, and the Bank systematically adopts new solutions aiming at gradual shift towards multilateral settlements.